

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.05>

Антоненко І. І.

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Проаналізовано сучасний стан навчання іношомовного професійно орієнтованого писемного мовлення в існуючих наукових дослідженнях. Писемне мовлення розглядають як важливий фактор розвитку культури, освіти, засіб зберігання інформації, надійний спосіб міжкультурної взаємодії людей. Підкреслено, що навчання писемного мовлення розширює соціокультурні знання студентів, покращує їхні практичні навички. Випускник закладу вищої освіти має володіти навичками і вміннями створювати тексти різного ступеня складності, які відповідають певному стилю та жанру писемного мовлення. Особлива увага приділяється навчанню професійно орієнтованого письмового спілкування, яке спрямоване на формування творчої особистості, здатної успішно застосовувати лінгвістичні і спеціальні знання, що сприяють професійному розвитку. Зазначається важливість компетентнісного підходу до навчання та необхідність використання інтегрованого навчання, яке об'єднує знання суміжних наукових дисциплін. Професійно орієнтоване письмо є важливим видом мовленнєвої діяльності, яким студенти мають володіти відповідно до програмних та основних вимог рівня професійної підготовки студентів. Формування іношомовної комунікативної компетентності в письмі спрямоване на розвиток умінь спілкування в письмовій формі. Були виділені комунікативні наміри, які виникають при створенні писемних висловлювань. Інтегрована до навчального процесу пізнавальна й мотивована діяльність студента сприяє накопиченню ним професійного досвіду, формуванню його самостійності й креативності для вирішення завдань. Вважаємо за доцільне приділити увагу ролі писемного мовлення в інтегрованому навчанні, яке відкриває можливості для використання матеріалів навчальної інформації із різних галузей, що опановують студенти в процесі професійної підготовки. Зазначено, що збільшилась кількість досліджень навчання писемної комунікації із застосуванням комп'ютерних технологій. Майбутні фахівці мають бути готовими до сприйняття, обробки і розповсюдження інформації. Обґрунтовано доцільність застосування інтерактивного навчання з комп'ютерною підтримкою як процесу комунікації між його учасниками з метою формування умінь писемного мовлення.

Ключові слова: іноземні мови, спілкування, писемне мовлення, компетентність, професійно орієнтоване писемне мовлення, наукові дослідження, професійна сфера, вміння писемного мовлення.

Розширення міжнародних зв'язків України підвищує роль іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування. Науково-технічний прогрес та зростання обсягів інформації у сучасному світі, інтеграція України у європейський освітній та економічний простір вимагають підготовки кваліфікованих фахівців з високим рівнем знання іноземних мов. Постають вимоги до викладання дисципліни, до врахування міжпредметних зв'язків та підвищення мотивації студентів під час навчання.

Сучасний фахівець має володіти іноземною мовою для обміну інформацією, ознайомлення з новими технологіями та відкриттями, професійного спілкування із зарубіжними партнерами, тому мовний розвиток є необхідною умовою їхньої участі в житті суспільства. У методиці навчання іноземних мов відбувається пошук шляхів, які спрямовані на розвиток особистості фахівця, який володіє іношомовним усним і писемним мовленням. Соціальне замовлення орієнтоване на підготовку фахівців і супроводжується змінами в вимогах до випускників закладу вищої освіти (ЗВО), у тому числі до майбутніх фахівців видавничої справи та редагування.

Різним аспектам професійного іношомовного спілкування студентів у вищих закладах освіти присвячено роботи О. Тарнопольського, С. Коломієць, С. Козак, Л. Морської, Е. Васильєвої, О. Малюги, Л. Гайдукової, Г. Кравчук, І. Сімкової, Л. Бондар, І. Вереїтіної, І. Беженар, Ю. Романюк, Н. Рубель, Ю. Британ, Л. Конопленко, С. Вавіліної, О. Биконі, З. Корнєвої та інших.

Метою статті є аналіз сучасного стану навчання іношомовного професійно орієнтованого писемного мовлення в існуючих наукових дослідженнях. Вважають, що писемне мовлення (ПМ) є важливим фактором розвитку культури й освіти, засобом зберігання інформації, надійним способом міжкультурної взаємодії людей, продуктом якої є текст у його комунікативних різновидах, які називають типами тексту або жанрами письмових творів, і які мають свою певну структуру. Оскільки англійська мова набула статусу засобу міжнародного спілкування, то змінюються вимоги до рівня практичного оволодіння студентами умінь спілкування в писемній формі. Відповідно до проаналізованих освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм, знання англійської мови спрямовані на практичне володіння мовою в обсязі професійної тематики. Випускник ЗВО має володіти навичками і вміннями створення текстів різного ступеня складності, які відповідають певному стилю та жанру ПМ.

Навчанню писемної комунікації приділяється увага в працях вітчизняних та іноземних науковців, таких як В. Бебих, О. Биконя, Н. Горобченко, І. Дубко, Н. Зінукова, С. Колкер, Т. Єналієва, С. Коновальчук, Т. Корж, Л. Курило, Н. Одогова, О. Пінська, В. Свиридюк, О. Синєкоп, Г. Скуратівська, О. Устименко, О. Цепкало, А. Pincas, A. Raimes, M. Halliday, T. Hedge, V. Bhatia, B. Kast, Ch. Tribble, B. Ott, R. Jordan.

М. Алтухова запропонувала методику навчання творчого писемного мовлення студентів третього курсу, Г. Борецька розробила методику навчання граматично правильної англійської писемної комунікації,

О. Цепкало доведено ефективність методики навчання комунікативних стратегій професійно спрямованого англomовного писемного спілкування, Н. Майер розробила методику оволодіння діловим писемним мовленням, Н. Одеговою запропоновано методику навчання написання рецензій, Л. Курило досліджувала навчання професійно орієнтованого наукового писемного мовлення, Ю. Баклаженко доведено ефективність індивідуалізації навчання англійського професійно орієнтованого писемного мовлення.

Різні проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених (І. Зимня, С. Козак, З. Корнєва, О. Локшина, О. Овчарук, Ю. Пассов, Н. Сасенко, О. Тарнопольський, О. Пометун, Н. Шмітт, А. Хуторський, І. Нейшн, М. Свейн, Д. Хаймс та ін.). Важливого значення в умовах професійної спрямованості навчання набуває професійно орієнтована комунікативна компетентність, що формується із типових комунікативних намірів у академічній та професійній сфері спілкування. Науковці виділяють комунікативні наміри, які виникають при створенні писемних висловлювань, зокрема: інформування (повідомити інформацію); спонування (пояснити точку зору); вираження оцінки (обґрунтування мети). Формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності в письмі спрямоване на розвиток умінь спілкування в письмовій формі в межах тематики професійної сфери.

Вважаємо за доцільне розглянути роль і місце писемного мовлення в інтегрованому навчанні. Іноземна мова відкриває можливості для складання інтегрованих програм та використання матеріалів із різних галузей. У методиці викладання іноземних мов відбулося зміщення акцентів з ізольованого викладання мови до поєднання із спеціальними дисциплінами. Інтегрована до навчального процесу пізнавальна й мотивована діяльність студента сприяє накопиченню ним професійного досвіду, формуванню його самостійності й креативності для вирішення завдань. У педагогічних дослідженнях поняття «інтегроване навчання» використовується для позначення принципу зв'язку навчальної інформації з різними галузями знань, що опановують студенти в процесі професійної підготовки у ЗВО.

Процес професійно орієнтованого навчання англійської мови спрямований на формування творчої особистості фахівця, здатного застосовувати лінгвістичні знання у професійній діяльності, що сприяють його професійному розвитку в різних галузях науки і виробництва. Професійно орієнтоване письмо іноземною мовою є важливим видом мовленнєвої діяльності, яким студенти повинні володіти відповідно до програмних і основних вимог до рівня професійної підготовки студентів. Під професійно спрямованою писемною комунікацією розуміють здатність створювати писемні висловлювання згідно з ситуаціями професійного спілкування. Ефективніше оволодіння мовою можливе в соціально осмислених ситуаціях, а інтегроване навчання створює основу для активізації, підвищує рівень оволодіння навичками й умінями.

Науковець І. Вереїтіна приділяє важливу роль психологічним особливостям інтегрованого процесу навчання і вважає, що сприйняття професійно орієнтованої інформації засобами іноземної мови відбувається із залученням максимально можливого числа аналізаторів. Також важливе осмислення професійно орієнтованої інформації іноземною мовою шляхом встановлення лінгвістичних зв'язків між набутими та новими знаннями. Необхідно запам'ятовувати інформацію та застосувати професійні знання у процесі діяльності у стандартних і нестандартних навчальних умовах [2].

У роботі Г. Скуратівської з'ясовано формування вмінь професійного писемного мовлення студентів, підкреслено, що процес вивчення іноземних мов спирається на лінгводидактичну систему, яка оновлюється й ускладнюється, посилюються взаємозв'язків між компонентами та забезпечується активізація пізнавальної діяльності студентів.

Вважаємо важливими дослідження, які базуються на жанровому підході щодо навчання професійно орієнтованого писемного мовлення. О. Устименко запропоновано методику навчання студентів створенню англomовної фахової документації. Звернено увагу на позамовні й мовні характеристики текстів документів. При цьому, текст документа розглядається як комунікативно-мовленнєвий письмовий текст комерційного жанру офіційно-ділового стилю, який має структуровану організацію й реалізує комунікативні наміри учасників функціонально відповідними лексико-морфологічними і синтактико-текстуальними засобами [8].

Н. Зінукова в навчанні написанню довідково-інформаційної документації англійською мовою поєднує документи трьох жанрових форм (службову записку, звіт і пам'ятку) і визначає одиницею писемного висловлювання для трьох жанрових форм інформативне повідомлення. В основу прагматичних характеристик текстів покладено аналіз комунікативного аспекту, який спрямований на досягнення певної мети. Текст інформативного повідомлення розглянуто в таких напрямках: прагматичний фон; структурно-композиційні особливості; варіативність форм вираження комунікативної мети відповідно до етапів формування [4].

Т. Корж підкреслює необхідність формування вмінь читання професійно орієнтованих текстів, лексико-граматичних навичок та вмінь складання зв'язного письмового тексту, що відображає зміст прочитаного, рівень сформованості навичок та вмінь читання і письма, формування предметної компетентності студентів, а також сприяє формуванню власного стилю. Функціональний тип тексту залежить від змістової структури тексту і від його жанрово-стилістичних особливостей [6].

Е. Васильєва підкреслює, що написання повідомлення є актом спілкування з певною метою і врахуванням особливостей стилю та факторів. Було надано визначення повідомлення як жанру писемного мовлення, встановленні параметри для його написання, також окреслені стильові особливості, які є важливими для текстів жанрів писемного мовлення [1]:

- 1) уніфікація та індивідуалізація лексики і граматичних засобів;
- 2) стандартизація граматики, орфографії та пунктуації;
- 3) організація матеріалу орієнтована на читача (рівень мовної підготовки, інтересів, поглядів, попередні знання);
- 4) формулювання ідеї, яка підтримана додатковою інформацією;
- 5) стандартизація оформлення конкретного жанру писемного мовлення.

О. Гальченко у своїй роботі, присвяченій питанню навчання професійно орієнтованого англомовного письма, розглянула риси публіцистичного та наукового функціональних стилів із прийомами рекламного дискурсу. Серед жанрів туристичного дискурсу для навчання майбутніх менеджерів туризму професійно орієнтованого англомовного письма проаналізовано чотири жанри: бланк бронювання та реєстрації; рекламний буклет; презентація туристичної фірми; діловий лист [3].

Питання формування іншомовної професійної комунікативної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх журналістів перебували в центрі наукових інтересів Л. Нагорнюк та формуванням професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань вивчала І. Чемерис, в роботі визначено специфіку англомовних медіатекстів щодо використання їх у навчальному процесі для формування професійної компетентності. У своєму дослідженні, присвяченому навчання майбутніх журналістів професійно орієнтованого читання на основі англомовних пар-текстів, С. Вавіліна провела порівняльний аналіз журналістських і пар-текстів за основними жанроутворювальними ознаками. Було конкретизовано зміст і структуру професійно спрямованої комунікативної компетентності у читанні пар-текстів та важливість вмінь медіаграмотності.

С. Коновальчук вивчала інтегроване навчання професійно орієнтованого англомовного писемного спілкування майбутніх журналістів, обґрунтовано послідовність формування умінь професійного англомовного писемного спілкування у відібраних журналістських жанрах з урахуванням змістового, структурно-композиційного та лінгвостилістичного аспектів. Послідовність засвоєння жанрів відбувається від «простого до складного», що забезпечить розвиток вмінь жанрової форми викладу інформації [5].

Варто зазначити, що останнім часом збільшилась кількість досліджень навчання писемної комунікації із застосуванням комп'ютерних технологій. Про ефективність використання комп'ютерних технологій при навчанні іноземної мови зазначено у роботах В. Кухаренко, Е. Полат, Ю. Штеменко, М. Kenning та ін. Стимулом для навчання писемному мовленню за допомогою комп'ютера є також факт поєднання навчальної роботи на комп'ютері з оволодінням прийомами використання його для інших різновидів професійної діяльності. Майбутній фахівець має бути готовий до швидкого сприйняття й обробки великих обсягів інформації рідною та іноземною мовами, до роботи із засобами передачі, обробки, збереження і розповсюдження інформації. О. Москалець дослідила проблему навчання англомовного ПМ з використанням комп'ютерних технологій, було вивчено можливість використання навчальної комп'ютерної програми для написання приватного листа. Ю. Маркова розробила методику розвитку вмінь ПМ на основі Wiki-технології, що дозволяє групі студентів, які перебувають на відстані, працювати над створенням документа, вносячи зміни і доповнення. Т. Павельєва конкретизувала зміст навчання ПМ засобами навчального Інтернет-блогу, визначила вміння, що розвиваються на основі соціального сервісу блогів та розробила модель розвитку вмінь ПМ студентів. М. Глазуновим обґрунтовано навчання ПМ з використанням веб-технологій і були досліджені такі жанри веб-технологій як електронна пошта, блог, Twitter, Wiki. Підкреслено, що створена методика навчання розширює соціокультурні знання студентів, покращує їхні практичні навички. С. Радецька у своїй дисертації наголошує на перевагах комп'ютерного навчання писемному мовленню. Т. Каменєва запропонувала методику навчання менеджерів ділового ПМ англійською мовою з використанням електронного підручника. Н. Дичка проводила навчання англомовного професійно орієнтованого писемного мовлення студентів IT-спеціальностей.

Окремі питання інтерактивного навчання писемного мовлення розроблялися в сучасній методиці викладання іноземних мов. Г. Кривчикова присвятила роботу інтерактивному навчання писемного мовлення, проаналізовано взаємодії між студентом та викладачем, групову роботу студентів та самостійну роботу. О. Сінекоп розробила методику інтерактивного навчання англійського писемного мовлення майбутніх фахівців з використанням комп'ютерних технологій. Було доведено доцільність використання інформаційних технологій. Відповідно до етапів інтерактивного навчання розроблено комплекс вправ для формування навичок і розвитку вмінь написання англомовного повідомлення, конкретизовані форми інтеракцій та види й цілі інтерактивності. Інтерактивне навчання писемного мовлення з комп'ютерною підтримкою визначено як процес у режимі комунікації між учасниками з метою оволодіння знаннями та формуванням навичок і розвитку вмінь писемного мовлення [7].

Вважаємо, що головними вміннями студентів під час навчання англомовного професійно орієнтованого ПМ мають бути вміння висловлювати свої думки у письмовій формі в відповідності до жанрових особливостей та до соціокультурних вимог. Навчання передбачає інтеграцію писемного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності й базується на розвитку вмінь написання тексту та його редагуванні. Аналіз наукових робіт дозволив дійти висновку, що зазначені напрями досліджень дуже важливі, але не вичерпують усіх проблем іншомовної підготовки студентів ЗВО.

Використана література:

1. Васильєва Е. В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 24 с.
2. Верейтіна І. А. Інтегроване навчання майбутніх екологів професійно орієнтованого спілкування англійською мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2011. 203 с.
3. Гальченко О. Ю. Навчання майбутніх менеджерів туризму професійно орієнтованого англійського письма в коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови». Київ, 2016. 210 с.
4. Зінукова Н. В. Навчання студентів-економістів написання англійською мовою довідково-інформаційної документації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 289 с.
5. Коновальчук С. А. Методика інтегрованого навчання професійно орієнтованого англійського письмового спілкування майбутніх журналістів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2017. 240 с.
6. Корж Т. М. Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анутовування англійських професійно орієнтованих текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Севастополь, 2008. 256 с.
7. Синєкоп О. С. Методика інтерактивного навчання англійського письмового мовлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки з використанням комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2011. 370 с.
8. Устименко О. М. Навчання створення фахової документації англійською мовою студентів факультетів зовнішньоторгово-вельної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2002. 20 с.

References:

1. Vasylieva E. V. (2005) Navchannia studentiv movnykh spetsialnostoni napysannia naukovooho problemno-tematychnoho povidomlennia anhliskoiu movoiu [Teaching writing research paper in English to Students of Philology].: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv, 24 s. [in Ukrainian]
2. Vereitina I. A. (2011) Intehrovane navchannia maibutnikh ekolohiv profesiino oriietovanoho spilkuvannia anhliskoiu movoiu[Integrated training of future ecologists in professionally oriented communication in English].: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv, 203 s. [in Ukrainian]
3. Halchenko O. Yu. (2016) Navchannia maibutnikh menedzheriv turyzmu profesiino oriietovanoho anhlomovnoho pysma v koledzhakh[Teaching English language writing for specific purposes to college students of tour management].: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv, 210 s. [in Ukrainian]
4. Zinukova N. V. (2004) Navchannia studentiv-ekonomistiv napysannia anhliskoiu movoiu dovidkovo-informatsiinoi dokumentatsii[Teaching writing reference-information documentation in English to Students of Economics].: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv, 289 s. [in Ukrainian]
5. Konovalchuk S. A. (2017) Metodyka intehrovanoho navchannia profesiino oriietovanoho anhlomovnoho pysemnoho spilkuvannia maibutnikh zhurnalistiv [Methodology of integrated teaching future journalists professionally oriented English writing] : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Ternopil, 240 s. [in Ukrainian]
6. Korzh T. M. (2008) Navchannia studentiv vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv anotuvannia anhliskyykh profesiino oriietovanykh tekstiv[Teaching technical students to summarize English special texts].: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Sevastopol, 256 s. [in Ukrainian]
7. Synekop O. S. (2011) Metodyka interaktyvnoho navchannia anhliskoho pysemnoho movlennia maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinoi bezpeky z vykorystanniam kompiuternykh tekhnolohii [Methodology of interactive teaching English writing with the use of Information Technologies future information security specialists].: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv, 370 s. [in Ukrainian]
8. Ustymenko O. M. (2002) Navchannia stvorennia fakhovoi dokumentatsii anhliskoiu movoiu studentiv fakultetiv zovnishnotorhovelnoi diialnosti[Teaching writing professional documentation in English to foreign trade faculty students of higher educational establishments].: avtoref. dys. ... kand. pe. nauk: 13.00.02. Kyiv, 20 s. [in Ukrainian].

Antonenko I. I. Teaching professionally oriented written communication in foreign language to future professionals

The current problems of teaching professionally oriented written communication in foreign language in existing scientific researches are analyzed. Written communication is determined as an important factor in the development of culture and education, a reliable way of intercultural interaction between people. It is emphasized that the teaching of written communication enhances students' socio-cultural knowledge, improves their practical skills. Future professionals should have the skills and ability to create texts of various degrees of complexity that are appropriate for the particular style and genre of the written communication for the dissemination of information. Particular attention is paid to the teaching of professionally oriented written communication, which aims at forming a creative personality, which is able to apply linguistic and special knowledge that contributes to his professional development. The importance of using a Competency-based learning approach in teaching and integrated training, which combines the knowledge of related disciplines, is noted. Professionally oriented writing is speech activity that students should have in accordance with the program requirements of the level of professional training of students. The formation of foreign language communicative competence in writing aims at the development of written communication skills. It is considered that the student's cognitive and motivated activity in the learning process contributes to the accumulation of professional experience, the formation of his independence and creativity for solving problems. Specific attention is paid to integrated learning which opens opportunities for the use of materials of educational information of various subjects that students master in the process of professional training. It is noted that the number of studies of teaching written communication with using computer technology has increased. The expediency of interactive teaching English writing with using information technologies for a process of communication between participants in order to form written communication skills is substantiated.

Key words: foreign languages, communication, written communication, competence, professionally oriented written communication, scientific researches, professional sphere, written communication skills.